

Sama- sukupuoliset suhteet keskiajalla

Tom Linkinen: Stinking Deed, Deepest Love. Same-Sex Sexuality in Later Medieval English Culture (Haiseva teko, syvin rakkaus: Samasukupuolinen seksuaalisuus myöhäiskeskiajan englantilaisessa kulttuurissa). Turun yliopisto 2013.

Tom Linkisen väitöskirja on merkittävä interventio seksuaalisuuden historian alalla. Se menee monin tavoin pidemmälle kuin aiempi samasukupuolisia suhteita Euroopassa keskiajalla käsittelevä tutkimus. Ensinnäkin Linkinen määrittää tutkimusalueensa laajasti koskemaan ”samasukupuolista seksuaalisuutta” tiedostaen samalla että ihmiset keskiajalla eivät olisi kokeneet tätä yhtenäisenä diskursusina. Hänen mukaansa ”homoseksuaalisuus” on liian aikasidonnainen termi ja ”queer” liian laajasti käytetty suhteessa kaikkeen, joka millään tavoin häiritsee valtarakenteita. Toiseksi, hänen tutkimuksensa on syvästi historiallista, vaikka aiemmin hänen tutkimusaihettaan ovat käsitelleet enimmäkseen kirjallisuudentutkijat. Linkinen toki käyttää kirjallisuutta lähteenään, sillä se tarjoaa paljon materiaalia kysymyksen käsittelyyn, mutta hän keskittyy siihen, miten teksti toimii maailmassa, sen sijaan että keskittyisi siihen, miten teksti toimii itsessään. Kolmanneksi, hän keskittyy siihen, miten ihmiset kommunikoivat samasukupuolisista suhteista sen sijaan että keskittyisi siihen, mitä ihmiset niistä ajattelivat. Neljänneksi, hän tekee käsitteellisen eron sellaisten käsitteiden välillä, jotka usein sekoitetaan niiden päällekkäisyyksien takia, esimerkiksi ero synnillisen ja inhottavan

teon välillä. Viidenneksi, Linkisellä on syvälinen näkemys siitä, miten termi ”sodomia” toimii. Tutkijoilla on tapana puhua ”antisodomiittisesta diskurssista”, mutta käsitteellä ei itse asiassa ole mitään ”sodomiittista diskurssia” vastaparinä. Sen sijaan sodomian määritelmä on itsessään väite, hyökkäys samasukupuolista käyttäytymistä ja halua kohtaan. Tämä ei ole vain semanttinen seikka, vaan keskeistä sille, miten historioitsijat ovat ymmärtäneet menneisyyttä.

Väitöskirjan suuri vahvuus on sen lähteiden laajuudessa. Vaikka se rajoittuu yhteen maahan kahden vuosisadan ajalle, se on huomattavan kattava käsitellessään muun muassa kirjallisuutta, teologiaa, didaktisia tekstejä ja hovin muistiinpanoja. Tällä strategialla on kuitenkin hintansa, sillä se tarkoittaa, että Linkisellä ei ole mahdollisuutta keskittyä yhteenkään tekstiin kovin syvällisesti. Aika ajoon olisi ollut kiintoisaa kuulla, miten se, mitä jossakin tietyssä teoksessa sanotaan ”luonnonvastaisesta synnistä”, vertautuu siihen, miten kyseinen teksti käsittelee jotakin muuta aihetta. Tästä huolimatta väitöskirja on kuitenkin hyödyllinen tarkennus niille, jotka tutkivat syvällisesti vain yhtä tekstiä tai genreä. Suurin jatkotutkimukseen kohdistuva toive olisi tilanteen eksplisiittisempi vertailu Englannin ja muiden maiden välillä. Englannin valinta tapaustutkimukseksi on perusteltua jo pelkästään lukuisten säilyneiden tekstityyppien takia. Jotkin väitöskirjassa kehitetyt ajatukset kuitenkin koskevat koko läntistä kristikuntaa huomattavasti pidemmän ajan kuluessa, jotkin taas eivät. Erityisen hyödyllistä olisi ollut verrata sodomian ja harhaoppisuuden suhdetta, josta muodostuu lollardien ajan Englannissa huomattavasti merkittävämpi kuin muualla.

Linkisen tärkein johtopäätös liittyy samasukupuoliseen seksuaalisuuteen liittyvien ajatusten moni-

naisuuteen. Kirkko piti samasukupuolista käytöstä syntinä, ja siitä keskusteltiin myös rikoksena. Tämä on ehkä yleisin tapa, jolla siitä puhuttiin säilyneissä teksteissä. Samaan aikaan kuitenkin vaiettiin ”synnistä, jota ei pitänyt edes mainita”. Linkinen osoittaa, miten vaikeus vaiettiin saattoi joskus hyödyttää yksilöitä, joilla oli haluja samaa sukupuolta kohtaan: jos kukaan ei puhu siitä, kukaan ei myöskään tuomitse sitä ja asian annetaan ehkä olla. Mutta hän tekee myös erittäin hyödyllisen eron vaikenemisen ja vaientamisen välillä. Kuten Linkinen osoittaa, jälkimmäinen oli useimmiten käytäntönä.

Samasukupuolisista suhteista voitiin puhua epäsuorasti. Linkinen osoittaa, että tätä käytettiin stigmasointiin, etenkin kun haluttiin arvostella vallanpitäjiä, kuten kahden Englannin kuningasta, Edvard II:ta (paremmin tunnettu tapaus) ja Rikhard II:ta, ja sitä käyttivät niin lollardit kuin ortodoksiset kirkot toisiaan vastaan. Tämänkaltaisten syytösten käyttö poliittisiin tarkoituksiin näyttäisi olleen yleisempää Englannissa kuin muualla ja olisi mielenkiintoista tietää, miksi näin on. Sen lisäksi, että samasukupuolisia suhteita käytettiin poliittisena lyömäaseena, niihin kohdistui myös inhoa ja vihaa, joka ilmaistiin usein pilkkanaurulla. Entisaikojen tunteiden ymmärtäminen on aina vaikeaa, mutta Linkinen osoittaa kykenevänsä siihen uskottavalla tavalla.

Hän päättää väitöskirjansa positiivisesti esittelemällä lopuksi joukon lähteitä, joiden kuvaamat intohimoiset ystävyysuhteet kahden miehen tai kahden naisen välillä sisältävät rakkauden mahdollisuuden. Linkinen luo väitöskirjassaan kattavan ja tasapainoisen kuvan, joka heijastaa keskiaikaisen kulttuurin monia tasoja.

– RUTH MAZO KARRAS